

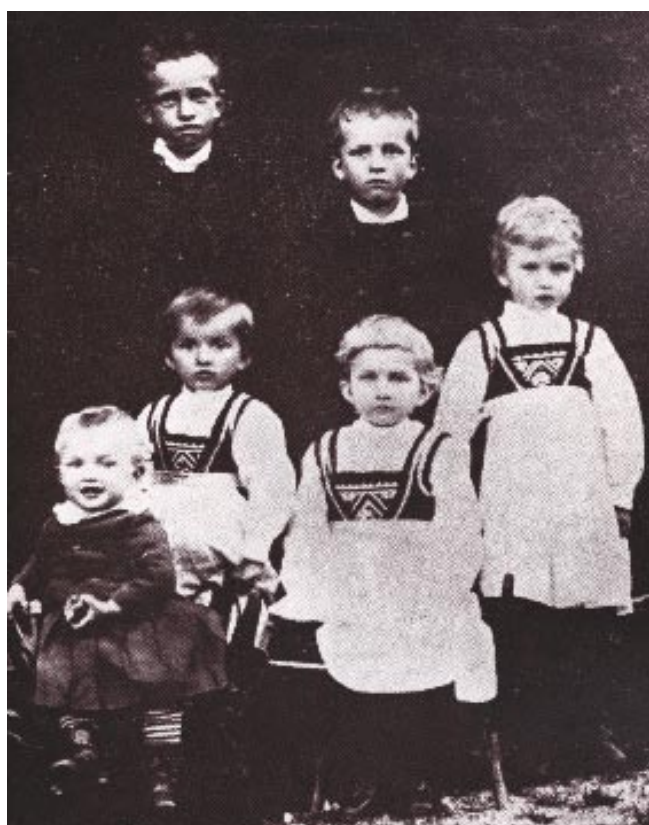

Familien Sverdrup i Leikanger og deres julefeiring

Jakob Sverdrup ble født i Christiania i 1845. Han vokste opp i Sogn, faren Harald Ulrik Sverdrup var prest i Balestrand. Etter å ha avlagt teologisk embedseksamen fikk Jakob Sverdrup et stipend og tilbrakte to år med studieopphold på danske folkehøyskoler. Tilbake i Norge startet han folkehøgskolen i Sogndal i 1871. Samme år giftet han seg med Marie Bernhardine Suur, og det første barnet i familien kom i 1872. Sverdrup ledet folkehøyskolen til 1878 da han fikk embetet som sogneprest i Leikanger. Fra 1876 var han var stortingsmann. Siden det norske stortinget ikke var samlet hele året kunne han fremdeles inneha prestekallet. I Leikanger var han også ordfører og forlikskommissær. I 1884 ble Jakob Sverdrup statsråd, og familien flyttet fra Sogn. Han var kirkeminister i sin onkel Johan Sverdrups venstre-regjering. Jakob Sverdrup var en sentral og også omstridt politiker i sin tid. Etter statsrådtiden ble Sverdrup sogneprest i korskirken i Bergen, så fulgte en ny periode som statsråd. I 1899 ble han utnevnt til biskop i Bjørgvin, men han døde før innsettelsen.

Men i 1882 er Jakob Sverdrup sogneprest og stortingsmann. Marie Bernhardine har født seks barn på 10 år. Eldstemann er døpt Harald etter farfaren, så følger Sigurd, Helga, Inger, Ragnhild og Jakob.

Sammen med familien bor barnepiken Marta og kokkepiken Synnøva. Begge var hos familien i over 15 år. Den staselige prestegården har med andre ord en stor husholdning. Ragnhild Sverdrup skriver i sine erindringer:

Øverst t.v.: Leikanger prestegård pyntet til museets julemarkedet. Over: Foreldre Marie Bernhardine Sverdrup og Jakob Liv Rosted Sverdrup. Søskenflokket i 1884, på vei til Stockholm. Bak f.v.: Harald, Sigurd. Foran f.v.: Jakob, Ragnhild, Inger, Helga.

”Mine første barndomsminner skriver seg fra Leikanger Prestegård, hvor min far – Jakob Sverdrup – var sogneprest. Her på denne deilige prestegård (...) ble jeg født 15. mai 1879 og vokste opp der til 1884 i ett harmonisk lykkelig hjem.

I en alder på 4-5 år er det rimelig at jeg ikke har mange minner – noe av det jeg minnes kan jo være meg fortalt så mange ganger at det står for meg som egne opplevelser. Jeg kan nevne noen ganske få:

(...) Ellers husker jeg travelheten i huset ved alle høytider. Særlig julen. Det var lysestøping og kakebaking til jul hvor vi barn gjerne fikk en liten deig, og så når turen kom

til pepperkakene, kom far og var med. Han skar ut av den utkjevlede deig – med pennekniv – forskjellige dyr som når stekt, ble hengt på juletreet. Så var det å lave juletrepynt av glanspapir – julekurver i hjerteform – girlandere – som besto av glanspappirringer o.s.v.

Julaften begynte i alle år i mitt hjem med tidlig middag med den tradisjonelle risengrøt, så ble vi barn puttet i seng for å hvile på grunn av at vi skulle være så lenge oppe. Klokken 5 ble vi kledd på med den fineste stas vi hadde, og så kom vi inn i ”bestestuen” hvor mor hadde dekket festlig tebord med mange deilige kaker og nybakt julekake. Først leste far juleevangeliet og salmen ”Fra fjord og fjære”. Da tedrikkingen var ferdig gikk mor inn i spisestuen – hvor juletreet sto – for å tenne juletreet. Så ble døren slått opp og juletreet lyste mot oss. Høytidelig gikk vi inn, far med yngstebarn i spissen. Vi danset rundt juletreet og sang alle de gamle julesanger, ”Jeg er så glad hver julekveld”, ”Glade jul” o.s.v. Julepakkene som lå under treet ble utdelt. Tilslutt var det den egentlige julemiddag som besto av (så lenge jeg kan huske) ryper og eplekake – bestemors eplekake med krem.”

Etter Ragnhild Sverdrups detaljerte beskrivelse har vi forsøkt å gjenskape julen i prestegården. Juletreet står pyntet med kurver, girlandere og pepperkakefigurer. Julegavene ligger under treet. Fra andre kilder vet vi at de både kunne henge på treet og plasseres på et eget bord på denne tiden,

men takket være memoarene vet vi hvordan det ble gjort hos familien Sverdrup. Tebordet er dekket. På kjøkkenet finnes både eplekaken og rypene. I tillegg har vi fylt kjøkkenet med tilbehør til middagen, og noe av maten man hadde laget før jul. Fra en annen kilde i Sogn vet vi at et helt grisehode ble satt på bordet under frokosten første juledag, og det har vi valgt å vise også i prestegården. Skinnnet ble løsnet, og kinnkjøttet skåret i skiver. Alt ble lagt pent sammen igjen, og skinnen lagt på plass igjen før servering.

På fat i stuene ligger epler og nøtter. Vi ser for oss at det kom fra den vakre hagen og ble spart til jul. Bisp var en populær drikk på denne tiden, og vi har dekket et bord med sigarer, bispebolle og glass.

Julen hos prestefamilien viser både likheter og forskjeller på embetsmenn og bønders jul. Begge steder var det for en stor del naturalhusholdning, men embetsmennene på landet kunne ha en svært stor husholdning. Nye matstikker fikk tidligere innpass enn hos bøndene. Juletreet spredte seg ofte fra byene og utover landet gjennom prestegårdene. Vanlige bønder tok litt etter litt til seg skikken. Der de i prestegården drakk bisp, ville nok en bondefamilie holdt seg til hjemmebrygget øl.

I 1884 forlot familien Sverdrup som nevnt Sogn. Hele familien med kokkepikene og barnepikene ble med til Stockholm da Jakob Sverdup tiltrådte sin statsrådpost. I Leikanger prestegård flyttet en ny prestefamilie inn.

På julemarkedet gjenskaper vi familien Sverdrups julefeiring på 1880-tallet i Leikanger prestegård. (Foto: A.L. Reinsfelt, Norsk Folkemuseum)

